

AMB ELL VA ARRIBAR L'ESCÀNDOL....
L'obra catalana de Terenci Moix
Isidor Cònsul

Fa quaranta anys, la prodigiosa dècada dels seixanta també va dibuixar una de les etapes més fecundes de la narrativa catalana del segle XX. Els primers anys de la dècada van apuntalar dos noms que venien dels anys trenta, Llorenç Vilallonga i Mercè Rodoreda, la importància dels quals no havia estat ben detectada fins llavors. En dos anys successius, l'edició catalana de *Bearn* (1961) i la publicació de *La plaça del Diamant* (1962), després de la gresca d'aquell Sant Jordi no guanyat, van vestir-los de grans escriptors al mateix temps que la bondat i grandesa de les dues novel·les enlairava la narrativa catalana fins a tocar el cel d'un dels moments més brillants de la seva història.

Mitja dotzena d'anys després, la segona meitat de la dècada va donar el tret de sortida a la primera florada de relleu generacional amb la irrupció dels primers cadells de la Generació dels 70 i Terenci Moix hi protagonitzà una aparició fulgurant, sorollosa i salpebrada d'escàndol. En perfecta harmonia amb els senyals del nou temps, la seva estrena literària va produir-se en l'any mític per excel·lència, el 1968 de les turbulències franceses, quan publicà els contes de *La torre dels vicis capitals*, premi Víctor Català 1967. Aquell mateix any, però, el jurat del Sant Jordi va tombar el seu projecte narratiu més ambiciós, *El dia que va morir Marilyn*, uns mesos abans que una altra obra seva, *Onades sobre una roca deserta*, s'emportés el primer premi Josep Pla de la història i posés l'autor en la línia de sortida per a una excel·lent trajectòria creativa. Just en aquells mesos, Joaquim Molas, que havia llegit la segona o tercera versió de *El dia que va morir Marilyn* la va dur a Edicions 62 i la van publicar el desembre de 1969.

Curt i ras, en el temps rècord de divuit mesos, equivalent a dos embarassos consecutius, Terenci Moix va fer néixer tres llibres que el marcaven com l'escriptor de més pit de la nova fornada. Tres llibres que deixaven el rastre d'una alenada fresca i duïen un to desimbolt i provocador que contrastava amb el marc més aviat ensopit, encarcerat i militant de la literatura catalana de la postguerra. Tres llibres com tres cops de vent proçaç i trencador, amb una visió càustica de les capelletes burgeses i tocs àcids d'un humor desconegut per aquests verals des de l'època de la colla de Sabadell. Tres llibres oberts a les noves mitologies i que s'omplien amb referències al món del còmic i del cinema, jugaven a

transgredir els valors de la moral convencional, deixaven un regust axaropat d'estètica camp i esbatanaven les finestres a una narrativa diferent i desvergonyida.

Posats a comparar, *Onades sobre una roca deserta* potser tenia un plantejament més nou, per bé que *El dia que va morir Marilyn* rodava millor com a artefacte narratiu i es presentava com a novel·la de trencament i d'afirmació generacional. El pas del temps, d'altra banda, l'ha respectada prou, continua mantenint-se jove i qualsevol lector pot comprovar el seu rar magnetisme. Ara amb més motiu atès que, l'any 1996, Terenci Moix va fer-ne una edició definitiva, amb pròleg substanciós d'Enric Cassany, després d'haver-la fet passar per una ITV de cosmètica lingüística i una important neteja lèxica de cutis.

Una novel·la generacional de Barcelona

Estructurada en cinc llibres de cronologia successiva, *El dia que va morir Marilyn* es desplega en monòlegs que segueixen l'itinerari de dues famílies menestrals i la seva progressió des dels anys trenta fins a inicis dels seixanta. Els records s'estiren d'abans de la Guerra Civil, roden per les angúnies de la postguerra, entre tripijocs d'estraperlo, i acaben en l'esclat especulatiu de començaments dels seixanta. Amb perspectives diferents, sovint contrapuntades, la memòria i els monòlegs dels actants construeixen una visió coherent i complexa de trenta anys de la vida barcelonina.

En oposició al món de la postguerra, dos cadells de la burgesia barcelonina es converteixen en els models de trencament de la generació dels anys seixanta. El seu testimoni recupera les ombres de la infantesa i els meandres i símbols adolescents, els anys d'una educació sòrdida als Escolapis, el món i els herois del còmic, la progressiva descoberta del cinema amb l'allau dels seus mites, el parèntesi daurat dels estius a Sitges i el desconcert de les iniciacions sexuals. El 1962, l'any de la mort de Marilyn Monroe i de la gran nevada sobre Barcelona, és també el de l'arribada d'aquesta generació als vint anys, llindar de la maduresa. És el moment de la ruptura, l'hora dels adius a un món de moral estreta, d'anar-se'n nord enllà i trencar lligams amb una societat de criteris puristes que navegava, malgrat tot, entre mars de corrupteles i hipocresies.

Aquells primers seixanta del final de la novel·la són a l'inici dels canvis accelerats que capgiraren com un mitjà la societat de la postguerra. El món es transformava, eren a punt d'aparèixer els Beatles, les lletres de Bob Dylan anunciaven que els temps estaven canviant i Terenci Moix continuava amb el conreu d'una literatura presidida per la gresca i la provocació:

Món mascle (1971), *Siro o la increada consciència de la raça* (1972), premi Prudència Bertrana; *Sadístic, esperpèntic i adhuc metafísic* (1976), *La caiguda de l'imperi sodomita i altres històries herètiques* (1976) i algun altre títol més fins que no aparegué, l'any olímpic, el més tardaner i esperat de tots, *El sexe dels àngels* (1992): *Hem muntat polèmiques molt divertides*, explicava en una entrevista, *i hem fet caure moltes màscares. L'estat de setge en que es troba la cultura catalana havia creat la idea que totes les actituds eren compatibles si estaven dirigides per l'amor patriòtic (un amor patriòtic d'anar per casa) i beneïdes per la Moreneta. Hem trencat aquest mite. Ho hem fet uns quants noms, no només jo sol (...) però sempre queden restes i de tant en tant convé anar atiant el foc.*

Per aquí tothom començava a moure's i a somiar amb més alegria. Havien sorgit els de la *Nova Cançó*, s'estovava el relleu generacional més important des de la Guerra Civil, tot just acabava de passar el maig de 1968 i amb Terenci Moix arribaven la provocació i l'escàndol a la literatura catalana. Beneïts tots dos, quina llàstima que no crees escola!

Isidor Cònsul